

Dr. Aysu Duyan Çamurdan*

Öz

Başta televizyon olmak üzere bilgi ve teknoloji çağının evlerin içine kadar taşıdığı kitle iletişim araçlarından yararlanmanın yararları yanı sıra aşırı kullanmanın çocuk ve ergenlerin beden ve ruh sağlığı üzerine ciddi olumsuz etkileri de vardır. En önemli bedensel sorun yeme bozuklukları ve obesite iken, en önemli psikososyal sorunlar; okul başarısında düşme, öğrenme güçlüğü, toplum dışı davranışlar, cinsel davranış sorunları, saldırgan davranışlar, şiddete karşı duyarsızlaşma, gece korkuları, uyku düzensizlikleri, anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve kendine zarar geleceği yönünde korkulardır.

Anahtar sözcükler: Televizyon, medya, şiddet, çocuk sağlığı.

Abstract

As there are benefits to using the tools of mass media, which the age of science and technology has brought inside our homes; there are also grave negative effects of their overuse, especially of television, on the physical and mental health of children and adolescents. While the most important physical problems are eating disorders and obesity, the most important psychosocial problems are reduced school performance, learning difficulties, antisocial and aggressive behavior, sexual behavioural problems, desensitisation to violence, nightmares, sleeping disturbances, anxiety, depression, post-traumatic stress disorder and fears of harm coming to them.

Key words: Television, media, violence, child health.

Kitle iletişim araçları içinde en yaygın olarak kullanılan televizyon günümüzden yaklaşık 75 yıl önce bulunmasına karşın çok hızlı biçimde yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Türkiye'de televizyon 1968 yılında yayın yaşamına başlamış ve 2003 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre evlerin %95'ine girmiştir (1).

Televizyon doğru kullanıldığında çocukların ve erişkinlerin yaşamına olumlu katkılarda bulunabilir, iyi bir eğlence kaynağıdır ve televizyon aracılığıyla birçok bilgiye çok kolay ulaşılabilir. Hiç gitmeden dünyanın farklı yerlerinde yaşayan farklı kültürlerdeki insanların yaşamları, coğrafyaları, hayvanları ve bitkileri hakkında bilgi edinilebilir, ayrıca konunun uzmanları tarafından hazırlanmış çocuk programları aracılığıyla çocukların dil gelişimi hızlanır, çocuklara olumlu bireysel ve toplumsal iletiler verilebilir. Amerika'da ve daha sonra da 1990'lı yıllarda Türkiye'de yayımlanan 'Susam Sokağı' adlı çocuk programı ile ilgili yapılan boylamsal çalışma, bu programın 3-5 yaşlarındaki çocukların konuşma becerilerinde ve bilgi düzeylerinde anlamlı farklılıklar yarattığını göstermiştir (2). Doğru ve kontrollü kullanıldığında çok yararlı olabilen televizyon ve diğer medya araçlarının günümüzde denetimsiz ve sınırsız kullanımına bağlı sayısız olumsuz etkileri de ortaya çıkmıştır (2, 3, 4, 5).

Televizyonun yaygın olmadığı yıllarda çocukluğunu yaşayanların, video oyunları, bilgisayarları, internetleri, cep telefonları ve yüzlerce kanallı televizyonları yoktu. Onun yerine arkadaşları vardı. O arkadaşlarla göz göze ilişki kurularak konuşulurdu, yan yana, omuz omuza sokakta dolaşılırdı. Bahçede ip atlanırdı, saklambaç, yakan top, istop oynanırdı. Mahallenin futbol takımı bile olurdu. Kum ve çamurdan her şey yapılabilirdi. Günümüzde, yürümeye başlayan çocuklar video, çok kanallı televizyon ve bilgisayarlar ile tanışmaktadır. Çocuğun evde en çok duyduğu ses sürekli açık olan televizyondan ortama yayılan yapay bir ses olmakta, hatta televizyon çocuğu oyalayan bir bakıcı, yemek yedirebilmenin tek yolu olabilmektedir. Televizyondan çoğu kez tartışma, kavgaya, şiddet içeren görüntü ve sesler ortama yayılmakta, müzik kanallarında ya da kliplerinde ise çoğu kez cinselliğin ön plana çıkarıldığı, aşırı uçlarda davranış ve giyim biçimlerinin kullanıldığı, duygudan uzak ve şiddet içerikli sözler eklenmiş müzik türleri yer almaktadır. Günümüzün çocukları bir araya geldiklerinde bilgisayar karşısında yan yana oturup saatler boyunca konuşmaksızın ve göz göze ilişki kurmaksızın oyun oynar duruma gelmişlerdir.

Bu çocuklar, aralarında o oyunun kahramanının özelliklerini, yaptıklarını, giydiklerini konuşmakta, ama birbirlerini birey olarak tanımamaktadırlar. Saatler boyu hareketsiz olarak oturdukları ve reklamlarda sürekli gördükleri abur cubur besinleri tükettikleri için de geleceğin obezite adaylarını oluşturmaktadırlar.

Medya bilinçli ve denetimli olarak kullanılırsa zararlı etkileri azalır yararları da gündeme gelecektir, ancak şu anda tüm dünyada medyanın olanakları kurlsız ve sınırsız biçimde kullanılmaktadır. Medya eğitimi yaygınlaşmadan ve bu eğitim ilköğretim sıralarına indirilmeden medyanın zararlı etkilerinden kurtulmak olası görünmemektedir. Akılcı ve denetimli, yani eğitilmiş bir medya kullanımının yaygınlaşabilmesi için çocuk sağlığının korunmasında önemli rolleri olan hekimlerin de ciddi sorumlulukları bulunmaktadır.

Medyanın Olumsuz Etkileri

Televizyon, film, video oyunları, radyo, bilgisayar ve internet gibi kitle iletişim araçlarını aşırı kullanma çocuk ve ergenlerin beden ve ruh sağlığı için ciddi bir tehlike oluşturmaktadır (3). En önemli bedensel sorun yeme bozuklukları ve obezite iken, en önemli psikososyal sorunlar; okul başarısında düşme, öğrenme güçlüğü, toplum dışı davranışlar, cinsel davranış sorunları, saldırgan davranışlar, şiddete karşı duyarsızlaşma, gece korkuları, anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, uyku düzensizlikleri ve kendine zarar geleceği yönünde korkulardır (2, 3, 4, 5). Son otuz yılda çocuk ve ergenler arasında

obezite sıklığı artmıştır. Çocuklar koşup oynamak yerine televizyon karşısında uzun süre oturmaktadırlar. Enerjileri daha düşük olan sebze ve meyveler yerine reklamlarda tanıtılan yüksek enerjili abur cubur besinleri tüketmektedirler. Dolayısıyla televizyon izleme ile hem yüksek enerjili besin tüketimi artmakta, hem fiziksel etkinlik azalmakta ve sonuçta obezite gelişmektedir (2, 3).

Aşırı televizyon izleme okul başarısını da düşürmektedir. Edilgin olarak televizyon izlemeye alışan çocuk, soru sormayı ve eleştirel düşünmeyi öğrenememekte ya da zamanla unutmaktadır. Aşırı medya uyarısının dikkat eksikliği hiperaktivite sendromu ile ilişkisi olduğu düşünülmekte ise de, nedensel bağlantıyı gösteren yeterli çalışma henüz yoktur.

Film ve dizilerde kullanılan konuşma dili çoğu zaman argo içerikli, şiveli olabilmekte, bu da çocuğun dil gelişimini olumsuz etkilemektedir (2, 3).

Medya karşısında geçirilen zaman yaratıcı ve etkin toplumsal uğraşların yerini almaktadır. Uzun süreli maruz kalındığında genç insanların davranış ve hareketlerinin biçimlenmesinde medya ana-baba, ve öğretmenlerinden daha fazla etkin olmakta, bir rol örneği, başlıca eğitici ya da bilginin ulaşılabilirliği kaynağı durumuna gelmektedir.

Çocuklar kendi davranış örüntülerini çevrelerini gözlemleyerek, taklit ederek ve yaparak geliştirirler. Bu nedenle medya çocukların davranış örüntülerini olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. 8 yaşın altındaki çocuklar düş ile gerçeği ayırt edemezler. Bu nedenle, eğlence medyasının onlara sunduğu durum, tutum ve davranışlara hemen uyum sağlarlar (2, 3, 4, 5).

Günümüzde ister kurban, ister suçlu olsun kişiler arası şiddet, çocuklar, ergenler ve genç erişkinler için doğumsal kalp hastalıkları, kanser ve enfeksiyon hastalıklarından çok daha sık görülen bir sağlık sorunudur. Amerika'da 5-14 yaş grubunda yığılımlı ölüm oranı 22.8/100 000 iken 15-21 yaşta bu oran 114.4/100 000'e çıkmaktadır ve cana kıyma, özkıym ve travma çocuk yaş grubunda başta gelen ölüm nedenleri arasında yer almaktadır. Kentlerde yaşayan gençler arasında şiddete bağlı yaralanmalar %33'tür ve geçen on yıl içinde silah yaralanmalarında çarpıcı bir artış görülmüştür. Amerika'da her yıl 3500 ergen

öldürülmekte ve 150 binden fazlası da şiddet suçları nedeniyle yakalanmaktadır (3). Ülkemizde ise Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2004 yılında 334 çocuk ıslahevine girmiş, bunların %13.4'ü adam öldürme, %2'si de yaralama suçu işlemiştir. Cezaevine giren 11 yaş ve üzeri hükümlü çocukların toplam nüfusa oranı ise 181/100 000'dir (6).

3500'den fazla araştırmada medyadaki şiddet ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişki gösterilmiş, yalnızca 18 çalışmada televizyon ve davranış arasında olumlu bir ilişki saptanmıştır. Toplumda dayalı birçok çalışmada medyada yer alan şiddet ile saldırgan davranışların arttığı gösterilmiştir. Biri 28, diğeri de 217 çalışmadan oluşan iki meta analiz televizyondaki şiddetin toplum dışı davranışa yol açtığını kanıtlamaktadır (4). Şiddet medyada; filmler, video oyunları, televizyon haberleri, müzik klipleri ile farklı biçimlerde çocuklara sunulmaktadır. Araştırmalar haberlerde yer alan bombalama görüntüleri, doğal felaketler, cinayetler ve diğer şiddet içeren suçların görüntülerinin çocuklar üzerinde örseleyici etkilerinin olduğunu göstermiştir. Medyadaki şiddetin en sinsi ve güçlü etkisi ise bizim hepimizin gerçek yaşamdaki şiddete karşı duyarsızlaşmamıza yol açmasıdır (3,4).

2-18 yaş arası Amerikalı çocuklar her gün ortalama 6,5 saatlerini medya (televizyon, film, video oyunları, radyo, bilgisayar, teyp ve internet) karşısında geçirirler. Bu sürenin üç saatini televizyon oluşturur. Bazen sınırsız kullanımda bu süre günde sekiz saate

ulaşabilir. Bir çocuğun liseyi bitirdiğinde yaşamının 3 yılını televizyon karşısında geçirmiş olacağı varsayılmaktadır. Çocuklar bu süre içinde çok sayıda şiddet içeren olaya ya tanık olmakta ya da video oyunları aracılığıyla kendileri yaşamaktadır. Çocuklar yılda yaklaşık 12 bin şiddet ögesine, 14 bin cinsel içerikli görüntüye ve 20 bin reklama maruz kalmaktadır. Genç bir insanın 18 yaşına geldiğinde yalnızca televizyon aracılığıyla 200 bin şiddet ögesiyle karşılaştığı düşünülmektedir. Amerika'da 1995-1997 yılları arasında yayımlanan ve neredeyse 10 bin saati bulan haber programlarının değerlendirildiği bir çalışmada, bu sürenin %61'inde eğlendirici ya da abartılı tavır ve davranışlar ile şiddet ögesi işlendiği, bu %61'in %26'sında da silah kullanılmakta olduğu bildirilmiştir. En yüksek oranda şiddet çocuklar için hazırlanmış program ve filmlerde bulunmuştur. Amerika'da 1937-1999 arasında yapılmış çizgi filmlerin tümünde şiddet ögesine yer verilmiş ve bu oran yıllar içinde de artış göstermiştir (2, 3).

Bazen medya haksızlığa karşı duran kahramanlar (!) aracılığıyla şiddeti haklıymış gibi sunmaktadır. Şiddete maruz kalma süresi uzadıkça bir hedefe ulaşmada ya da bir sorunu çözmeye şiddete başvurmak giderek daha çok kabul gören bir davranış durumuna gelmektedir. Medyadaki şiddetin %80'den fazlası video oyunları, müzik video ve kliplerinde yer almaktadır. 2000 yılında MTV müzik ödüllerini görsel ve ses efektleri ile süslenmiş yağma ve adam öldürme ile ilgili sözleri olan parçalar almıştır. Karşılıklı etkileşimin olduğu medya, yani video oyunları ve internet, televizyona göre çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını daha olumsuz etkilemektedir, çünkü çocuk televizyonda edilgin olarak şiddete tanık olurken, video oyunları ile kendisi şiddetin içinde yer almaktadır. Etkin katılım öğrenmeyi artırmaktadır. Deneysel çalışmalar, video oyunlarının çocukların toplumsal davranışlarını ve yardımseverliğini azaltırken, şiddet ve saldırgan düşüncelerde ise artışa yol açmakta olduğunu göstermiştir (2, 3).

Medyada büyük oranda cinsel içerikli programlar ve reklamlar yer almaktadır. Genç bir izleyici her yıl 14 binden fazla cinsel içerikli görüntüye maruz kalmaktadır. Sayısız çalışma televizyonun ergenlerin cinsel eğilim, değer ve inanışlarını etkilediğini göstermektedir. Kunkel

ve arkadaşları 1999'da Amerika'da 10 televizyon kanalındaki 1300 programı cinsel içerikleri açısından değerlendirdiğinde, bu programların %50'sinin cinsel içerikli olduğu, bunların %66'sının en önemli izlenme zamanına rastladığı ve yalnızca %9'unda cinsellik konusundaki riskler, doğum kontrolü ve güvenli cinsellik konularına değinildiği bildirilmiştir (4).

Medyada sigara, alkol ve yasa dışı ilaç kullanımının normal olduğu yolunda abartılı görsel iletiler yer almakta ve giderek de artmaktadır. Amerika'da sigara üreticileri her yıl 6 milyar dolar, alkol üreticileri ise 2 milyar dolar parayı, gençleri baştan çıkarıp evet dedirtmek için harcamaktadır. Sevilen filmlerde de sıklıkla baş kahramanın sigara ve alkol kullanmakta olduğu görülmektedir (2, 3).

Medya Eğitiminin Etkisi

1999'da Amerika'da bir lisede yaşanan silahla adam öldürme olayından sonra federal ticaret kurulu tarafından çocuk ve ergenler için hazırlanıp pazarlanan film, müzik videoları ve oyunlarının çok yoğun olarak şiddet öğeleri içerdiği saptanmış, medya değerlendirme ve denetleme sistemlerinin kullanımının bu yoğun şiddeti azaltabileceği düşünülmüştür (3).

Medya eğitimi medyanın nasıl çalıştığı, medyanın hangi yollarla bizim gerçeği algılamamızı ve davranışlarımızı etkilediği, medyanın verdiği iletilerin uygunluğunun nasıl değerlendirilmesi gerektiği, sağlıklı olmayan önerilerin nasıl geri çevrileceği gibi konuları içerir (5).

Medya eğitiminin anlaşılması ve desteklenmesinde çocuk sağlığı alanında çalışanlara büyük sorumluluk düşmektedir. Eğer medya akıllıca kullanılırsa, yani eğitici ya da düşünceyi harekete geçirici programlar seçilirse, bilgisayar bilgi kazanımı ya da yaratıcı düşünce için kullanılırsa çocuk ve ergenlerin eğitiminde yararlı olacak ve çocuklardaki şiddet davranışı azalacaktır (2, 5). Amerika'da ve daha sonra da 1990'lı yıllarda Türkiye'de yayımlanan 'Susam Sokağı' adlı çocuk programı ile ilgili yapılan boylamsal çalışmalar bu programın 3-5 yaşlarındaki çocukların konuşma becerilerinde ve bilgi düzeylerinde anlamlı farklılıklar yarattığını göstermiştir (2). Birçok çalışma ilköğretim programları içine eklenen medya eğitiminin çok etkili olduğunu göstermektedir (7, 8, 9). Çocuk sağlığı konusunda çalışanların, izledikleri olguların

medyaya maruz kalma şiddetini değerlendirip medya ile doğrudan ilişkili riskleri ailelere anlatmaları gereklidir.

Medyanın çocuk sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi için şu öneriler verilebilir: (2, 3, 5).

1. Sağlık çalışanları medyaya maruz kalmanın toplum sağlığı açısından taşıdığı riskler konusunda eğitilmelidir.

2. Hekimler medyanın çocuk ve ergenlerin fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerindeki büyük ve yayılcı etkisinin farkında olmalı ve çocuğun sağlam çocuk izlemi öyküsünde medya ile ilişkileri sorulmalıdır. Ağır medya etkilenimi olan çocuklar saptandığında ise uyku sorunları, korkuları ve saldırgan davranışlarının olup olmadığı değerlendirilip uygun önlemler alınmalıdır.

3. Hekimler, aileleri medya eğitimi önerilerine uymaları yönünde desteklemeli ve ailelere medyanın uygun kullanımı için şu önerilerde bulunmalıdırlar:

- İki yaşından önce özellikle bebekler için hazırlanmış, sözü edilen zararlı etkileri, reklamları içermeyen ve olumlu uyarılar veren programlar dışında televizyon izletilmemeli, bebekler ve çocuklar için ekran başında (TV, video, bilgisayar ve video oyunları) kalınan süre 1-2 saat/gün ile sınırlanmalı ve televizyon bebek bakıcısı olarak kullanılmamalıdır.

- Bebeklerin beyin gelişimi için televizyondan gelen mekanik ve edilgin uyarı yerine ona temel bakım veren kişinin (anne, bakıcı vs.) onunla doğal sesiyle göz göze ilişki kurarak konuşması, oyunlar oynaması, şarkı söylemesi ve birlikte kitap okumalarının daha önemli olduğu ailelere anlatılmalıdır.

- İzlenecek programlar dikkatle önceden seçilmeli, program bittiğinde televizyon kapatılmalıdır.

- Program çocuk ya da ergen ile birlikte izlenmeli ve içerik tartışılmalı, gerekiyorsa çocuğa izlediğinin bir film olduğu ve gerçek yaşamda bunların olamayacağı anlatılmalıdır.

- Ana babalar kendi izleyecekleri programları da seçerek çocukları için iyi bir örnek olmalıdırlar.

- Ana baba çocuğa medyadan uzak seçenekler sunmalıdır. Çocukların fiziksel etkinlikleri, arkadaşları ile oyunları desteklenmeli ve bunların yapılabileceği ortamlar sağlanmalıdır. Ana babalar da televizyon izlemek yerine kitap okuyarak,

müzik dinleyerek, aile içinde hep birlikte oynanabilecek oyunlar bularak çocuklara örnek olmalıdırlar.

- Anne ve babalar ev işleri ile uğraşırken, çocuğu televizyon izleterek oyalamaya çalışmamalı, gerektiğinde kendilerine ufak yardımlar yapmasını desteklemeli ve istemelidirler.

- Çocuğa bakan kişiler televizyon izleme süresi ve seçilecek programlar konusunda görüş birliğine varmalı, kararlı ve tutarlı davranmalıdırlar.

- Çocuk bakıcısının çocuğa bakarken televizyon izlemesine izin verilmemeli, gerekirse bu amaçla TV tümüyle kapatılmalıdır. Özellikle niteliksiz müzik yayını yapan kanallar sürekli açık bulundurulmamalıdır.

- Çocuğun reklamlarda görerek istediği ama ona uygun olmayan şeylerin neden uygun olmadığı ve alınamayacağı çocuğa açıklanmalı, almama konusunda kararlı ve tutarlı olunmalıdır.

- Çocukların yatak odalarında kitle iletişim araçları bulundurulmamalıdır. Amerika'da 2-7 yaş arası çocukların %32'sinin, 8-13 yaş arası %65'inin, 14-18 yaştakilerin %65'inin yatak odalarında televizyon bulunduğu gösterilmiştir (2).

- Televizyon çok yakından izlenmemelidir.

- Medyada çocuk gelişimine zararlı etkisi olacak bir program görüldüğünde, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na (RTÜK) bildirilmelidir.

- Çocuk programları, eğlence programları ve çizgi film aralarında gösterilen reklamların da şiddet, tüketim sömürsü, duygusal ya da cinsel istismar içermemesi sağlanmalıdır.

- Televizyon programlarındaki şiddet oranlarının o programdan önce ekranda bir uyarı ile belirtilerek ailelerin önceden haberi olması sağlanmalıdır.

- Hasta odaları ve bekleme salonlarında şiddet içermeyen eğitim programları gösterilmeli, filmler, video oyunları, yazılı basın denetimden geçirilerek çocuk hastalara ulaştırılmalıdır.

4. Hekimler, sansür konması yerine çocuk dostu medyanın savunuculuğunu yapmalı, medya yapımcıları ile işbirliği yaparak çocuk dostu ve gerçekten dürüst ve doğru bir medyanın oluşturulmasında katkı sağlamalıdır.

5. Eğlence sektörü çocukların beden ve ruh sağlığını koruyucu programlar, filmler, oyunlar üretmeleri konusunda zorlanmalıdır.

Hekimlerin eğlence sektörü ile ilgili önerileri şunlar olmalıdır:

- Çatışmaların çözümünde şiddetin normal bir davranış olarak algılanabileceği ve silah taşımanın abartıldığı görüntülerden kaçınılmalıdır.

- Şiddetin komik, cinsellik ile birlikte, eğlenceli, ilgi çekici ya da önemsizmiş gibi gösterildiği herhangi bir durumdan kaçınılmalıdır.

- Kişilerarası şiddetin keyfi olarak tanımlanmasından, kullanımından, nefret dolu, ırkçı, belli bir cinsiyete karşı düşmanlık içeren konuşma ve eylemlerden kaçınılmalıdır.

- Müzik güfteleri aileler tarafından önceden görülüp uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir.

- Video oyunlarında insan ve diğer yaşayan hedefler yer almamalı, ölüm için ödül puanı verilmemelidir, çünkü bu çocuklara acıya yol açabilme yetisinin hoş bir duygu olduğunu öğretir.

- Şiddet içeren video oyunlarının oynandığı yerlere yaş sınırlaması getirilmelidir.

6. Ailelere 'biz çocuklara zarar veren şeyleri satın almaz ve kullanmazsak bunların üretiminin de ortadan kalkacağı' iletisi verilmeli, örnek olunmalıdır.

7. Üniversiteler sağlıklı ve doğru medya kullanımı konusunda eğitim toplantıları düzenlemeli, halkın ve medyanın katılımı sağlanmalıdır.

8. Birinci basamakta ve ergen danışma merkezlerinde çalışan pratisyen hekim, hemşire ve psikologlar, çocuk sağlığı ve hastalıkları uzman doktorları, çocuk ve ergen psikiyatristleri kendi alanlarında medyanın doğru kullanımı yönünde eğitimler vermeli, aileleri ve gençleri bilgilendirmeli bunun yanı sıra meslek dernekleri, öğretmenler, sivil toplum kuruluşları ile de işbirliği içinde medya eğitimini yürütmeli ve yaygınlaştırılmasında öncülük etmelidirler.

9. Medyanın zararlı etkilerinin ve medya eğitiminin anlatıldığı toplantılara hükümetin temsilcileri ve RTÜK'ün katılımı sağlanmalı ve medya eğitimi yaygınlaştırılıp süreklilik kazandırılmalıdır.

Sonuç

Medyada her gün izlediğimiz şiddet içeren haberler, çocukların ticari kaygılarla istismar edildiği reklamlar, filmler ve programlar

çocuklarımızın ahlaklı, sağlıklı, güvenli ve temiz bir ortamda yaşama haklarını ellerinden almaktadır. Bu yüzden çocukla ilgili tüm meslek dallarında çalışanların, çocukların daha güvenli bir medya ile çevrelenmeleri konusunun savunuculuğunu yapması, bu yolda medyanın akıllı kullanılıp denetiminin yapılması konusunda duyarlı olması ve gerektiğinde yaptırım uygulatabilmesi; medya aracılığıyla çocuklara şiddetin tanıtılmasının ya da çocukların şiddetin bir parçası olarak kullanılmalarının önünü kesecektir.

İletişim: Dr. Aysu Duyan Çamurdan

E-posta: yaysucamurdan@gazi.edu.tr

Kaynaklar

- 1- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2003. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, Ankara, Türkiye.

- 2- Bar-on ME. The effects of television on child health: implications and recommendations. Arch Dis Child 2000;83:289-92.
- 3- American Academy of Pediatrics. Committee on Public Education. Media violence. Pediatrics 2001;108 (5):1222-6.
- 4- Villani S. Impact of media on children and adolescents: a 10-year review of the research. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 2001;40(4):392-401.
- 5- American Academy of Pediatrics. Committee on Public Education. Media education. Pediatrics 1999;104(2):341-3.
- 6- <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do> (Türkiye İstatistik Kurumu Adalet İstatistikleri).
- 7- Dorr A, Graves SB, Phelps E. Television literacy for young children. J Commun 1980;30:71-83.
- 8- Roberts DF, Christenson P, Gibson WA, Modser L, Goldberg ME. Developing discriminating consumers. J Commun 1980;30:94-105.
- 9- Feshbach S, Feshbach ND, Cohen SE. Enhancing children's discrimination in response to television advertising: the effects of psychoeducational training in two elementary school-age groups. Dev Rev 1082;2:385-403.